

Методика и программа обучения / И. Шавкунов.
М. : «Композитор», 2001. 27 с.

REFERENCES

1. Belov, G. G. (2006). *Muzykal'nyy komp'yuter. Novyy instrument muzykanta: metodicheskoye posobiye*. [Musical computer. A new instrument of a musician: a methodological guide]. Sankt-Peterburg.
2. Gorbunova, I. B. (2017). *Komp'yuternaya studiya zvukozapisi kak instrument muzykal'nogo tvorchestva i fenomen muzykal'noy kul'tury. Obshchestvo: filosofiya, istoriya, kul'tura*. [Computer recording studio as an instrument of musical creativity and a phenomenon of musical culture. Society: philosophy, history, culture]. Moscow.
3. Krasil'nikov, I. (2007). *Elektronnoe muzikalnoe tvorstvo v sisteme hudozhestvennogo obrazovaniya*. [Electronic musical creativity in the system of art education]. Moscow.
4. Shavkunov, I. (2001). *Igra na sintezatore. Metodika i programma obucheniya*. [Playing the synthesizer. Methodology and training program]. Moscow.

УДК:378.14.068:19

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-197-106-110

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КЛЮЄВА Сніжана Дмитрівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри музичного мистецтва і хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва і хореографії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KLYUYEVA Snezhana Dmitrievna – PhD, Associate Professor of Music Art and Choreography Department in the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky.

Circle of scientific interests: professional training of next generation of musics and choreography teachers.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2021 р.

КОВАЛЕНКО Олександр Вікторович –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва музикознавства та культурології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1043-6679>

e-mail: olexkovalenko@ukr.net

СПИК Лариса Іванівна –

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5160-6529>

e-mail: larusyabarabash2017@gmail.com

ПРИНЦИПИ ТА МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Феномен глобалізації сучасного світу як процес інтеграції людства та посилення його культурної взаємозалежності гостро ставить питання про готовність людей до життя в нових умовах. В результаті розширення міжнародних контактів у різні етнічні культури проникають інші культурні цінності; в цих культурах починає формуватися нова свідомість. При цьому розширення міжкультурних контактів є складним і суперечливим процесом, оскільки спричиняє кризи, деструктивні явища, трансформації світогляду, інноваційні пошуки в кожній культурі.

Проблема взаємодії та взаєморозуміння культур є особливо актуальною для вітчизняної науки у зв'язку з пережитими

складними процесами модернізації суспільства, глибокою трансформацією вітчизняної культури та складними міжетнічними відносинами. В контексті подібних процесів особливого значення набуває проблема взаєморозуміння та взаємодії між представниками різних культур. Це обумовлено тим, що ефективність взаємодії етнічних культур в нашій країні передбачає необхідність формування у їхніх представників такої якості, як здатність і готовність до міжкультурної комунікації. Саме тому на перший план в сучасній соціокультурній рефлексії виходять проблеми: міжкультурної компетентності, що визначають всі аспекти міжкультурної взаємодії.

Таким чином, сучасні соціокультурні процеси породжують специфічні особливості

міжкультурної взаємодії, задають нові напрямки теоретичних досліджень, ведуть до переосмислення традиційних дослідницьких методів і методологічних підходів. У цьому контексті, все більш актуальною стає потреба в теоретичному узагальненні знань, накопичених в практиці взаємодії культур, у більш точному виявленні міжкультурних відмінностей, специфічних особливостей культур, розкритті механізмів міжкультурної взаємодії та чинників, що сприяють адекватному розумінню культурних цінностей інших народів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців різних профілів займалися у своїх дослідженнях багато вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: В. Баркасі, Н. Бориско, Д. Годлевська, Л. Голованчук, І. Зимня, Д. Іщенко, В. Калінін, Ю. Короткова, С. Ніколаєва, Д. Хаймз С. Шехавцова та інші. Питанням міжкультурної комунікації майбутніх фахівців присвятили свої наукові дослідження В. Андрущенко, Ф. Бацевич, В. Манакін, Л. Нагорна, Е. Холл та інші. Аналізом міжкультурної компетентності з різних позицій займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені: з позиції компетентнісного підходу займалися В. Давидов, Е. Зеєр, Д. Пащенко, О. Савченко, Л. Хоружа, О. Цокур та інші; з позиції теорії діалогу культур займалися М. Бахтін, В. Біблер та інші; з позиції теорії міжкультурної комунікації займалися В. Бедекович, Л. Волик, С. Радул, Н. Самойленко та інші.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє зробити висновок про те, що в даний час досліджені питання виникнення та розвитку, а також змісту міжкультурної взаємодії. Разом з тим існують численні публікації, які присвячені проблемам соціокультурної компетентності, що дозволяє констатувати, що в даний час відсутні цілеспрямовані дослідження міжкультурної компетентності, практичним підтвердженням чого є відсутність робіт, присвячених питанням її структури та механізмів формування.

Крім того, поза увагою фахівців дотепер залишаються питання формування, місця та ролі теорії міжкультурної компетентності в процесі взаємодії та діалогу культур. По даній проблемі у вітчизняній науковій літературі до теперішнього часу також відсутні ґрунтовні публікації, що стримує розробку загальної концепції міжкультурної комунікації у вітчизняній науці. Ситуацію, що склалася, можна пояснити новизною самого явища міжкультурної компетентності, широтою та високою динамікою його показників,

інтенсивною появою нових суспільних потреб, які вимагають певного часу для свого наукового осмислення.

Мета статті – розгляд, а також аналіз принципів та механізмів формування міжкультурної компетентності студентів, майбутніх фахівців з музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження структури міжкультурної компетентності передбачає, перш за все, визначення самого поняття «міжкультурна компетентність» і його взаємозв'язок з поняттям «компетенція». Аналіз літератури з даного питання дозволяє зробити висновок про те, що поняття «компетенція» висловлює зміст того чи іншого виду діяльності, в той час як поняття «компетентність» означає сукупність якостей особистості, необхідних їй для реалізації цього змісту [3, с. 38]. На нашу думку, головною підставою для поділу цих етимологічно споріднених понять слід вважати об'єктивний і суб'єктивний фактори, які визначають зміст кожного з них. Виходячи з цього, міжкультурна компетентність визначається нами як інтегративна особистісна якість, що містить соціокультурний, комунікативний, лінгвістичний і психологічний компоненти, за допомогою яких людина може успішно взаємодіяти з представниками інших культур, як на буденному, так і на професійному рівнях.

Процес формування міжкультурної компетентності особистості передбачає застосування різних способів і методів, оскільки він протікає по-різному в залежності від соціокультурної приналежності його суб'єктів. Оскільки в процесі формування своєї міжкультурної компетентності кожен індивід змушений вирішувати дві проблеми: збереження своєї культурної ідентичності та освоєння цінностей чужої культури, то можливі варіанти вирішення цих проблем дають чотири основні стратегії формування міжкультурної компетентності особистості: асиміляцію, сепарацію, маргіналізацію та інтеграцію [3, с. 87].

Дослідження зарубіжних учених дозволяють зробити висновок про те, що найбільш ефективною з даних стратегій для формування міжкультурної компетентності є інтеграція, яка передбачає збереження індивідом власної культурної ідентичності при одночасному опануванні культурними цінностями партнера по комунікації. При цьому опанування міжкультурної компетентності при інтеграції вимагає цілеспрямованих зусиль і відбувається усвідомлено на відміну від інкультурації в рамках рідної культури, яка значною мірою

відбувається інтуїтивно.

У центрі уваги педагогіки знаходиться особистість як суб'єкт ціннісного освоєння дійсності, дійсний і дієвий феномен саморозвитку. У зв'язку з цим необхідно розглянути сучасні підходи до проблеми розвитку особистості майбутнього фахівця музичного мистецтва в процесі її соціалізації, виділити умови, при яких формування міжкультурної компетентності стає процесом сходження особистості до цінностей діалогу культур.

На основі теоретичного аналізу літератури з проблеми орієнтації особистості у світі цінностей ми спираємося на сукупність ціннісних механізмів обґрунтованих у дослідженні А. Кір'якової «пошук – оцінка – вибір – проєкція» [1].

Пошук. У нашому дослідженні ми позначили зміст і роль цієї складової у формуванні міжкультурної компетентності майбутніх фахівців музичного мистецтва в такий спосіб:

– пошук визначається як метод навчання, який має особливу розвивальну функцію, що забезпечує інтенсифікацію й оптимізацію процесу навчання, педагогічно доцільно організованої пізнавальної діяльності студентів;

– значення пошуку в галузі мистецтва ми знаходимо в дослідженнях, звернених до мистецтвознавства та культурології, в концепціях естетичного виховання;

– пошуку – це творчість та механізм розвитку сутнісних сил особистості.

Провідна функція механізму пошуку в формуванні міжкультурної компетентності – усвідомлення потреби в набутті знань про об'єкт, що привернув увагу в процесі його сприйняття. Потреба набуття знань про об'єкт чи явище проявляється у формулюванні питання, в усвідомленні проблеми, в постановці мети – «Це треба дізнатися!». Фактично – це формулювання завдання.

Пошук збагачує процес пізнання емоціями пізнавального характеру, формуючи усвідомлення мотиву «Я хочу це дізнатися», причому наростання «хочу» і «треба» найчастіше відбувається паралельно: і гносеологічна, і емоційна потреби можуть стимулюватися при цьому самими різними обставинами, які часто не залежать від самого об'єкта пізнання.

Саме тому в розвитку ціннісного ставлення до пізнаваного і процесу пізнання велике значення має педагогічна стратегія, яка обирається викладачем у взаємодії зі студентом у навчальній діяльності. Від педагогічної стратегії педагога залежить і діапазон пошуку в навчальній діяльності, і ступінь самостійності пошукової діяльності, і

активізація пошуку індивідуального та колективного, і підкріплення емоційної мотивації за допомогою організації успіху, і забезпечення задоволеності результатами пошуку. Отже, сутність пошуку як механізму формування міжкультурної компетентності, найбільш яскраво проявляється в пізнавальній діяльності.

Оцінка. Педагогічний зміст вивчення оцінки як механізму процесу формування міжкультурної компетентності полягає в тому, щоб, спираючись на виявлену сутність і функції оцінки, забезпечити її дію в якості механізму присвоєння цінності в реальному процесі, оскільки «об'єктивна сутність цінності тільки в процесі оцінки набуває свій вигляд, робиться явною суб'єкту як цінність» [2, с. 274].

Оцінка є засобом визначення значущості речей для діяльності людини, для задоволення її потреб, обов'язковий елемент поведінки та спілкування. Специфічна функція оцінки в процесі життєдіяльності визначається тим, що в ній відбиваються не всі властивості та не просто властивості пізнаваного об'єкта, а фіксуються значущі для діяльності людини об'єктивні якості: об'єктивний світ відбивається під певним кутом значущості та цінності для людини.

Оцінка служить пізнанню морального світу інших людей, самопізнання власного внутрішнього світу. Шляхом схвалення або засудження оцінка визначає відповідність або невідповідність вчинку нормам і вимогам суспільної моралі. Оцінка з'єднує нормативну поведінку з наявною ситуацією і мотивом поведінки.

Вибір. Вибір це певний механізм співвідношення зовнішнього і внутрішнього плану життєдіяльності особистості, істотний компонент ціннісного механізму. Вибір це балансування думки та почуття між різними варіантами дій, він в рівній мірі відбиття діалектики свободи та необхідності: зовнішньої і внутрішньої свободи, зовнішньої і внутрішньої необхідності [2, с. 76].

Як педагогічна категорія вибір традиційно присутній в дослідженнях, що стосуються професійного самовизначення, професійної орієнтації. Процес перетворення особистості відбувається на основі вибору з безлічі альтернатив або обмеженого кола більш значущої цінності.

Вибір органічно пов'язаний з пошуком і оцінкою як базою здійснюваної переваги та проєкцією, як механізмом прогнозування в ціннісному орієнтуванні.

Проєція (від лат. *Projectio* – викидання вперед) в психології розглядається як процес і результат осягнення та породження значень, що полягає в усвідомленому або несвідомому

перенесенні суб'єктом власних властивостей, станів на зовнішні об'єкти. Проекція здійснюється під впливом домінуючих потреб, смислів і цінностей суб'єкта [2, с. 291].

Наявність механізму проекції пов'язана зі здатністю і прагненням людини здійснювати самопроекціонування в майбутнє не тільки як постановку конкретних цілей, але і як цілісне перенесення себе в майбутнє, включення майбутнього у своє реальне буття.

Мається на увазі, що цілепокладання є вихід за межі обмеження, які визначаються природною необхідністю, так само як і подолання обмеженості вже відомих виявлених і в цьому сенсі стійких зв'язків об'єкта. Цілепокладання передбачає залучення об'єкта в нові взаємозв'язки, які визначаються цілями розвитку людини, і, отже, переконструювання самого об'єкта, зміна його структури і його сутності відповідно до зазначених цілей.

Проекція як механізм формування міжкультурної компетентності спирається на діалогічність самосвідомості, на її спрямованість як зовнішню, так і внутрішню особистісну.

Таким чином, проекцію як механізм формування міжкультурної компетентності студента, майбутнього фахівця музичного мистецтва, можна розглядати в загальному контексті його життєдіяльності, не спрощуючи множинність взаємозв'язків особистісного самовизначення і ситуації діяльності, спілкування.

Отже, проведена нами дослідно-експериментальна робота дозволила підтвердити наявність сукупності принципів, що визначають результативність процесу якісного переходу феномена, що формується з рівня констатації на вищі шаблі розвитку. Це принципи: проблемності (пошук); аксіологічності (оцінка); варіативності (вибір); проекціонування (проекція); креативності.

Причому перші чотири з них співвідносяться з позначеними вище механізмами, а останній резюмує загальний характер розвитку особистості, що бере участь в міжкультурній комунікації.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити наступні висновки про те, що формування міжкультурної компетентності студента університету відбувається досить ефективно при реалізації університетом його полікультурної місії, яка полягає в підготовці майбутнього фахівця до виконання завдань у сфері міжкультурної комунікації в умовах культурного різноманіття світової спільноти.

Міжкультурна компетентність

майбутнього фахівця музичного мистецтва: є найважливішим результатом мистецької освіти, базовим показником її якісного рівня в контексті глобальних тенденцій інтеграції освітнього простору в сучасному світі; виступає інтегративними професійно-особистісними якостями, які синтезують сукупність знань (лінгвістичних, соціокультурних, професійних, культурологічних), умінь і орієнтацій на змістовно-смысловій основі продуктивної реалізації функціоналу «діалогу культур» як освітнього мета-принципу; припускає розвинену готовність студента, майбутнього фахівця музичного мистецтва до участі у міжкультурній комунікації, в тому числі на професійному рівні.

Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців сфери музичного мистецтва передбачає використання креативно-ціннісних технологій, при яких ціленаправлено вибудовується ціннісна взаємодія «викладач-студент» на основі методик розвитку критичного мислення, тренінгів толерантності.

Перспективами подальших розвідок вбачаємо у теоретичному обґрунтуванні та створенні структурно-функціональної моделі формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців з музичного мистецтва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кирьякова А. В. Теория ориентации личности в мире ценностей : монография. Оренбург : Южный Урал, 1996. 187 с.
2. Приходько Ю. О. Психологічний словник-довідник. Київ : Каравела, 2012. 327 с.
3. Самоїленко Н. Б. Міжкультурна компетентність майбутніх фахівців гуманітарного профілю : монографія. Київ : Рібест, 2013. 411 с.

REFERENSES

1. Kiryakova, A. V. (1996). *Teoriya orientatsii lichnosti v mire tsennosti: monographiya*. [The theory of personality orientation in the world of values: monograph]. Orenburg.
2. Prykhodko, Yu. O. (2012). *Psikhologichniy slovnyk-dovidnyk*. [Psychological dictionary-reference book]. Kyiv.
3. Samoilenko, N. B. (2013). *Mizkulturalna kompetentnist maibutnikh fakhivtsiv humanitarnogo profilyu: monographia*. [Intercultural competence of future specialists in the humanities: monograph]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОВАЛЕНКО Олександр Вікторович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Наукові інтереси: прикладна культурологія, підготовка фахівців мистецької сфери, музейна та

екскурсійна діяльність, креативні індустрії.

ЄПІК Лариса Іванівна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Наукові інтереси: прикладна культурологія, історія та культура України, івент-технології, соціокультурна діяльність, мистецька освіта.

INFORMATION ABOUT AUTHOR

КОВАЛЕНКО Олександр Вікторович – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Fine Arts, Musicology and Cultural Studies Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University.

Circle of scientific interests: applied culturology, training of specialists in the field of art, museum and excursion activities, creative industries

ЄПЬК Лариса Іванівна – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor at the Department of Fine Arts, Musicology and Cultural Studies Sumy State A. S. Makarenko Pedagogical University.

Circle of scientific interests: applied culturology, applied culturology, history and culture of Ukraine, event technologies, socio-cultural activity, art education.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2021 р.

УДК 378:[37.011.3-051:78.071.2]

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-197-110-114

КОКАРЕВА Елеонора Олексіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування

Криворізького державного педагогічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1639-0464>

e-mail: eleonorakokareva@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Одним з основних завдань сучасної вітчизняної освіти є формування готовності особистості до професійної діяльності. Для студентів-музикантів педагогічних закладів освіти – це діяльність педагогічна та виконавська, зокрема інструментальна, вокальна та диригентсько-хорова. В нашому дослідженні, ми зосередимо свою увагу на диригентсько-хоровій діяльності, як такій, що є комплексною та включає у себе теоретичний, аналітичний та практичний (виконавський, інструментальний та вокальний) аспекти.

Підготовка хорового диригента до подальшої професійної діяльності є дуже складним, кропітким процесом, який потребує неабияких зусиль та бажання як від студентів, так і від викладачів. Зазначений процес значно ускладнює те, що окрім значної системи технічних знань, умінь та навичок, студент також повинен поступово оволодіти грою на фортепіано хорових партитур, співом хорових партій; самостійно ґрунтовно працювати над хоровими творами тощо. Тобто, майбутній диригент-хормейстер має навчитися виступати одночасно у ролях керівника, вчителя, виконавця-диригента, співака, піаніста, музикознавця. Для формування готовності до диригентсько-хорової діяльності студенту необхідно

глибоко вивчити теоретичну базу дисциплін хормейстерського циклу («Хорознавство», «Практикум роботи з хором», додатково самостійно вивчати та робити практичні завдання з таких дисциплін, як «Хорове аранжування», «Читання хорових партитур», «Хорова музична література» тощо) та вчитися застосовувати отримані теоретичні знання на практиці (на таких дисциплінах, як «Хорове диригування», Хоровий клас» та в подальшому на педагогічній практиці); розвивати основні види музичного слуху, зокрема внутрішній, мелодичний, гармонічний, що формуються в процесі співу в різноманітних вокально-хорових колективах та, головним чином, в хоровому.

Сучасне хорове виконавство має свої тенденції та особливості. Суттєвих змін зазнала стилістика хорового письма у творах багатьох сучасних композиторів. До керівника хорового колективу, незалежно від його типу, висуваються нові, іноді ускладнені вимоги. Зокрема, більшість сучасних хорових творів насичені достатньо складними гармоніями та метроритмом, наявні перемінні розміри; новими тенденціями у хорових колективах під час виконання є рухи, хорові колективи вже не такі статичні, – все зазначене вище значно ускладнює виконавський процес, особливо з дитячим хоровим колективом.

Аналіз останніх досліджень і